

Verslag Kennistafel Impactanalyse Maatschappelijke Klankbordgroep Kennisprogramma Zeespiegelstijging (MKBG KP ZSS)

Datum: maandag 8 september 2025

Tijd: 13:00 – 16:00 uur

Locatie: TwynstraGudde, Oliemolenhof 14A, 3812 PB Amersfoort

Aanwezig:

Gerben Kalkman	(Blauw Hart Natuurlijk)
Vincent Beijck	(Rijkswaterstaat, Senior Adviseur en Clustercoördinator, afdeling Water en Ruimtegebruik)
Jacco Hoogendam	(Beleidsadviseur Bodem en Water (LTO NL))
Petra Damsma	(Stichting de Noordzee)
Marc Janssen	(Stichting Duinbehoud)
Marc de Nies	(Watersport Verbond)
Annemiek Roeling	(Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, DGWB, KP ZSS)
Hermine Erenstein	(Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Specialistisch Adviseur Kennis, Kust en Zeespiegelstijging)
Laura Plezier	(Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, DGWB, KP ZSS)
Roel Valkman	(TwynstraGudde, voorzitter)
Jakob Ollivier de Leth	(TwynstraGudde, vervangend secretaris)

Agendapunt 1. Opening en mededelingen

Voorzitter Roel Valkman (TwynstraGudde) opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Hij deelt de volgende mededelingen:

- Petra Damsma (Stichting De Noordzee) geeft aan dat dit de laatste deelname is van de Stichting De Noordzee aan de MKBG. Het programma *Kust* van de stichting stopt, waardoor zij niet langer structureel zullen deelnemen aan de klankbordgroep. Voor inhoudelijke vragen blijft contact mogelijk via n.buur@noordzee.nl of info@noordzee.nl.

Agendapunt 2. Voortgang

Naar aanleiding van de voortgang worden de volgende vragen gesteld:

- Marc de Nies (Watersportverbond) vraagt waar het advies van de MKBG uiteindelijk zal landen. Worden de uitkomsten bijvoorbeeld doorgezet naar de Tweede Kamer?
  - Annemiek Roeling (DGWB) licht toe dat het mogelijk is dat de uitkomsten van de MKBG, bijvoorbeeld in de vorm van een kader of rapportage, worden meegenomen in beleidsprocessen binnen het ministerie van IenW. Dit is mede afhankelijk van de inhoudelijke uitkomst van de MKBG. Ze geeft aan dat IenW eind mei 2026 een brief naar de Tweede Kamer wil sturen over de oplevering van het programma en alle onderliggende documenten. De planning is afhankelijk van de politieke ontwikkelingen.
- Jacco Hoogendam (LTO Nederland) verzoekt om het tijdspad vanuit het programmamanagement richting de MKBG te communiceren.

- Annemiek Roeling (DGWB) zegt toe dat dit verzoek gehonoreerd zal worden zodra het mogelijk is om hierover duidelijkheid te geven.
- Marc Janssen (Stichting Duinbehoud) merkt op dat het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier stelt dat bij zeespiegelstijging, niet alleen de gemalen aangepast moeten worden, maar ook de watergangen.
  - Hermine Erenstein (DGWB) bevestigt dit en licht toe dat dit inderdaad effect heeft op de zoetwatervoorziening. Marc benadrukt dat de technische oplossing zeer complex is. Er is voldoende technische analyse beschikbaar om oplossingsrichtingen te formuleren, maar dit is op zichzelf niet voldoende. Het probleem ligt dieper, bijvoorbeeld bij de rivieren, waar lage en hoge afvoeren mede afhankelijk zijn van gletsjersmelting.
- Petra Damsma (Stichting De Noordzee) vraagt in hoeverre het mogelijk is om alternatieven te ontwikkelen voor deze problematiek.
- Annemiek Roeling (DGWB) geeft aan dat de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) nog niet is afgerond.
- Jacco Hoogendam (LTO Nederland) stelt voor om één stap tegelijk te zetten in het proces: eerst de problemen goed begrijpen, dan pas naar oplossingen toewerken.

Agendapunt 3. Bespreking resultaten impactanalyse

De bespreking van de resultaten van de impactanalyse vindt plaats aan de hand van drie centrale vragen. De eerste vraag luidt:

1. In hoeverre worden de resultaten van de studie door de MKBG herkend?
  - Jacco Hoogendam (LTO Nederland) geeft aan dat de uitkomsten niet verrassend zijn.
  - Marc de Nies (Watersport Verbond) spreekt waardering uit voor de wijze waarop maatschappelijke partijen zijn betrokken in het proces.
  - Marc Janssen (Stichting Duinbehoud) vraagt naar de effecten op civieltechnische werken binnen de analyse. Hij merkt op dat deze niet expliciet terugkomen in de rapportage.
    - Annemiek Roeling (DGWB) licht toe dat er wel is gekeken naar waterkeringen. Er zijn geen ontwerpen gemaakt, maar er zijn ideeën geformuleerd die in andere rapporten zijn opgenomen.
  - Jacco Hoogendam (LTO Nederland) benadrukt dat er politieke actie nodig is. Er gebeurt momenteel te weinig, en de adviezen vanuit de MKBG moeten breder worden gedeeld en overgenomen door de maatschappij.
  - Gerben Kalkman (Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk) geeft aan zich te herkennen in de resultaten, maar dat dit mede afhangt van de strategieën die worden gekozen. Hij stelt dat de analyse sterk technisch en op veiligheid is gericht, terwijl er ook andere perspectieven belangrijk zijn, zoals natuur, economie en zoetwatervoorziening. Vanuit de coalitie wordt gekozen voor een natuurvariant van de strategie, waarbij natuur en zoetwatervoorraad erop vooruitgaan.
    - Annemiek Roeling (DGWB) bevestigt dat de impact op natuur en natuur inclusieve benaderingen serieus wordt meegenomen. Er wordt gestreefd naar een presentatie van deze inzichten tijdens het Deltacongres.
  - Roel Valkman (Voorzitter) concludeert dat er brede herkenning is van de resultaten, met enkele kanttekeningen vanuit de groep.

Agendapunt 4. Inzichten uit de impactanalyse

De tweede centrale vraag luidt:

2. Welke inzichten haalt de MKBG uit de resultaten van de studie?

- Marc Janssen (Stichting Duinbehoud) geeft aan dat het huidige beleid van zachte kusten en zandsuppleties houdbaar lijkt voor de komende jaren. Hij stelt echter twee vragen: hoe zit het met de Waddeneilanden, en wat is de zandbeschikbaarheid in de Noordzee? Hij spreekt waardering uit dat deze thema's in de impactanalyse aan bod komen, maar geeft aan dat de circulatie van suppletiezand nog onduidelijk is. Hij vraagt zich af wat erodeert en of dat zand opnieuw gebruikt kan worden.
- Hermine Erenstein (DGWB) licht toe dat Deltares¹ hierover inzicht kan bieden via zandbalansen². Ze voegt toe dat binnen het programma *Water en Bodem sturend* is afgesproken dat er geen kustverbredingen meer plaatsvinden voor andere doelen dan waterveiligheid, totdat duidelijk is of voor het kustbeheer voldoende zandvoorraad te winnen is op de Noordzee op de lange termijn.
- Laura Plezier (DGWB) benoemt dat er meer positief nieuws is voor Stichting Duinbehoud: het feit dat duinen kunnen meegroeien met zeespiegelstijging is een gunstige ontwikkeling. Handhaving van de kustlijn en waterkeringen draagt hieraan bij. Dit zijn op kennis gebaseerde inzichten die ook richting de Tweede Kamer moeten worden gecommuniceerd, naast de noodzaak tot dijkversterkingen.
- Tegelijkertijd wordt door Hermine Erenstein (DGWB) opgemerkt dat zandbeschikbaarheid (winbaarheid in relatie tot ander ruimtegebruik op zee) een risico vormt, evenals de ecologische achteruitgang in de Noordzee. Een mogelijke oplossing is om het zand tot op grotere diepte (12m) te gaan winnen. Dat wordt onderzocht. .
- Jacco Hoogendam (LTO Nederland) geeft aan dat er voor de landbouw geen verrassingen zijn. Hij stelt dat verzilting niet binnen deze sessie opgelost zal worden, maar dat een gesloten zeefront een potentiële gamechanger is. Hij noemt de NAS en de impactanalyse als ruggengraat voor de agenda's van LTO. Tegelijkertijd vraagt hij zich af waar de "trade-offs" zitten en pleit voor een geloofwaardig verhaal richting toekomstige generaties. Hij benadrukt dat het belangrijk is om nu al rekening te houden met parallelle projecten om kosten te beperken. Bepaalde discussies, zoals over waterveiligheid, moeten worden vermeden. Jacco Hoogendam (LTO Nederland) voegt toe dat hij geen voorstander is van een dogmatische toepassing van *Water en Bodem sturend*. Hij pleit voor het behoud van perspectief en het doorrekenen van nieuwe oplossingen voordat bestaande systemen worden losgelaten.
- Annemiek Roeling (DGWB) erkent dat *Water en Bodem sturend* een imago probleem heeft. Wat men eigenlijk wil, is dat nieuwe oplossingen ontstaan vanuit techniek en overleg, en niet vanuit een rigide beleidslijn.

---

¹ Link naar rapport Zand en zee in balans: <https://www.deltares.nl/en/expertise/publications/zand-en-zee-in-balans-technisch-eindrapport-zandige-kust-synthese>

² Link naar rapport Sedimentbalans Nederlandse Kust: <https://www.deltares.nl/en/expertise/publications/sedimentbalans-nederlandse-kust>

- Marc de Nies (Watersportverbond) reflecteert op het Nederlandse watersysteem en stelt dat eerdere complexe problemen succesvol zijn opgelost. Hij vraagt wat we kunnen leren van de geschiedenis. Hij ziet geen grote hiaten in de impactanalyse, maar wijst erop dat zeespiegelstijging op korte termijn veel effect heeft op binnenwateren, zoals bij hevige regenval. Vooral buitendijkse gebieden en bebouwing langs het water zijn kwetsbaar. Voor de sector is dit van groot belang en vraagt om snelle maatregelen.

Agendapunt 5. Aandachtspunten bij duiding van de resultaten

De derde centrale vraag luidt:

3. Welke aandachtspunten ziet de MKBG bij de duiding van de resultaten?
  - Marc Janssen (Stichting Duinbehoud) herhaalt dat het zandsuppletiebeleid effectief lijkt en nog lange tijd kan worden voortgezet. Hij benadrukt dat dit beleid niet alleen bijdraagt aan kustveiligheid, maar ook aan recreatie en natuur. Deze bredere functies verdienen in de toekomst meer aandacht.
  - Hermine Erenstein (Ministerie van IenW) vraagt of we alle functies van het strand willen blijven faciliteren, zoals strandhuisjes en paviljoens. De druk op het strand is toegenomen.
  - Petra Damsma (Stichting De Noordzee) geeft aan behoefte te hebben aan meer zicht op de oplossingen, met name rondom zandsuppletie. Ze vindt het lastig om de resultaten te duiden binnen de grenzen die zijn aangegeven.
    - Jacco Hoogendam (LTO Nederland) sluit zich hierbij aan. Er wordt opgemerkt dat er veel structuur is aangebracht in de analyse, maar dat het lastig is om te bepalen wat ermee gedaan moet worden. De werkelijkheid is complexer dan het model.
  - Annemiek Roeling (DGWB) benoemt dat het maken van keuzes richting de lange termijn noodzakelijk is, ook al is de toekomst onzeker. De impactanalyse heeft geprobeerd een oordeel te vellen op nationaal niveau. Ze stelt voor om verhaallijnen te ontwikkelen die laten zien wat er gebeurt als je doorredeneert, bijvoorbeeld op het gebied van zandsuppletie of waterveiligheid.
  - Marc Janssen (Stichting Duinbehoud) merkt op dat er in Nederland nauwelijks ruimte meer is, terwijl er juist meer ruimte nodig is. Hij stelt voor om technologie zoals AI te gebruiken om data te integreren en betere keuzes te kunnen maken. De complexiteit van het vraagstuk blijft een uitdaging.
    - Annemiek Roeling (DGWB) benadrukt dat het belangrijk is om gezamenlijk een evenwichtige set aan keuzes te maken, zodat het behapbaar blijft.
  - Marc de Nies (Watersportverbond) noemt de impactanalyse waardevol, maar stelt dat het aan de MKBG is om te bepalen waar deze wel en niet voor gebruikt kan worden.
  - Marc Janssen (Stichting Duinbehoud) waardeert dat de impactanalyse niet verzandt in utopische denkbeelden, maar juist toewerkt naar regionale oplossingen.
  - Annemiek Roeling (DGWB) wijst erop dat regionaal nog veel moet gebeuren, bijvoorbeeld op het gebied van doorspoeling en samenwerking met waterschappen. Ze benadrukt dat keuzes in één gebied ook gevolgen kunnen hebben voor andere gebieden, maar dat dit niet betekent dat

overal dezelfde keuzes gemaakt moeten worden. Juist bij maatschappelijke functies is samenhang essentieel.

- Jacco Hoogendam (LTO Nederland) stelt dat het goed is om de juiste spanningsvelden zichtbaar te maken in de impactanalyse. Hij pleit ervoor om deze als ruggengraat te hanteren.
- Annemiek Roeling (DGWB) adviseert om per sector te kijken naar de uitdagingen rondom waterveiligheid. Benoem de spanningen en zoek binnen die kaders naar werkbare oplossingen.
- Petra Damsma (Stichting De Noordzee) pleit voor flexibiliteit in denken: niet alles hoeft voor eeuwig te blijven zoals het is. Ze verwijst naar voorbeelden zoals wisselpolders in Zeeland en tijdelijke strandtenten.
- Hermine Erenstein (DGWB) benadrukt dat het benoemen van belangen essentieel is om tot nieuwe oplossingen te komen.
- Gerben Kalkman (Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk) stelt dat feiten en belangen naast elkaar gelegd moeten worden, met een duidelijke tijdlijn. Zo ontstaat ruimte voor nieuwe oplossingsrichtingen.
- Er wordt gevraagd hoe de MKBG als groep betrokken blijft bij het nadenken over de lange termijn.
  - Annemiek Roeling (DGWB) antwoordt dat de impactanalyse juist laat zien dat brede betrokkenheid noodzakelijk is, en dat dat perspectief biedt voor de betrokkenheid van de MKBG.
- Hermine Erenstein (DGWB) vraagt zich af of de consequenties van ideeën voldoende zijn doordacht, bijvoorbeeld bij kabels in de Noordzee.
- Annemiek Roeling (DGWB) merkt op dat bij gesprekken met PBL vaak tot 2050 wordt gekeken, maar dat het belangrijk is om ook verder vooruit te denken en wensbeelden te formuleren.
- Gerben Kalkman (Blauw Hart Natuurlijk) vraagt hoe de politiek zich door deze complexiteit heen beweegt.
- Roel Valkman (Voorzitter) stelt voor dat elke maatschappelijke organisatie de impactanalyse opnieuw leest en één opvallend element uitwerkt, als een verhaallijn. Zo kan men vanuit het eigen belang reflecteren op de betekenis van de resultaten.
- Hermine Erenstein (DGWB) stelt voor om in het eindrapport duidelijker te benoemen welke opties zijn onderzocht, welke consequenties daarbij horen, en welke uitdagingen dat oplevert.

Agendapunt 6. Rondvraag en suggesties voor vervolg

Tijdens de rondvraag worden suggesties gedaan voor het vervolg van het traject:

- Annemiek Roeling (DGWB): Geen aanvullingen.
- Jacco Hoogendam (LTO Nederland): Geen aanvullingen. Er is veel gezegd, maar er begint weer structuur in te komen. Hij stelt voor om fysieke bijeenkomsten te blijven organiseren en deze als halve dag te plannen. Mailcontact blijft mogelijk.
- Marc de Nies (Watersportverbond): Geen aanvullingen.
- Hermine Erenstein (DGWB): Roept op om de resultaten te vertalen naar de eigen achterban. Daarnaast wijst ze erop dat afwezige partijen zoals de gas- en energiesector, en betrokkenen bij zandsuppletie, nog betrokken moeten worden.
- Roel Valkman (Voorzitter): Benadrukt dat hetgeen dat gezamenlijk wordt ontwikkeld, ook gezamenlijk gedragen moet worden.
- Marc Janssen (Stichting Duinbehoud): Geeft aan dat het belangrijk is om de impactanalyse in begrijpelijke taal te vertalen voor de achterban.
- Annemiek Roeling (DGWB): Meldt dat zodra het advies gereed is, alles openbaar zal worden gemaakt in een piramidevorm: van samenvattende rapporten tot gedetailleerde informatie. De planning is uiterlijk begin juni.
- Roel Valkman (Voorzitter): Herhaalt dat de impactanalyse vertrouwelijk is en alleen gedeeld wordt met de MKBG. Daarna sluit hij de vergadering.